

Towarzystwo Miłośników Andrychowa
ul. Krakowska 69
34-120 Andrychów

Inwentarz zbioru „Cech Piekarski”

nr zbioru TMA-A5

(ze względu na budowę Systemu Muzealnego MONA zbiór wpisany do odrębnej Księgi Inwentarzowej)

Wstęp do Inwentarza:

I. Charakterystyka twórcy zbioru

Tradycje rzemieślnicze w Andrychowie są niezwykle bogate i dawne. W 1741 r. na mocy przywileju króla Augusta III powstaje pierwszy cech skupiający stolarzy, kowali, stelmachów i ślusarzy¹. Na tym terenie w 1750 r. pracował również cyrulik, którego znamy z imienia i nazwiska: był to Wojciech Gluziński, który został zwolniony z poddaństwa przez ówczesnego właściciela dóbr, Franciszka Czernego. 24.01.1757 r. wspomniany Franciszek Czerny uzyskał przywilej na założenie cechu piekarzy². Z kolei w 1768 r. niedługo po uzyskaniu przez Andrychów praw miejskich, powstał cech krawców. W połowie XIX w. istniało w Andrychowie 7 różnych cechów. W 1775 r. na terenie Andrychowa działało 2 piekarzy, w 1812 r. już 14. Nie wiele wiadomo o początkach działania tego - świętującego w tym roku 260 lecie - cechu ani o tym jacy inni rzemieślnicy byli w nim zrzeszeni. Z dużym prawdopodobieństwem można wnioskować, iż należeli do niego również młynarze. Jeden z pierwszych wpisów w znajdującej się w zbiorach Towarzystwa Miłośników Andrychowa Księdze Uchwał Stowarzyszenia zjednoczonych rękodzielników, piekarzy, młynarzy, piernikarzy i cukierników pod nazwą piekarskiego w Andrychowie, będącej cennym źródłem wiedzy na temat tego cechu, z 15.03.1887 r. dotyczy między innymi spraw związanych z zakupem książki cechowej i pieczęci. W 1886 r., w myśl ustawy przemysłowej z 1883 r., zreorganizowano cechy rzemieślnicze i zaczęto je nazywać stowarzyszeniami. Nie wiemy, czy to w wyniku zapisów znajdujących się w tej ustawie, czy też w wyniku ponownego rozpoczęcia działalności cechu (po wcześniejszym zaprzestaniu/zawieszeniu działalności) zgromadzeni na marcowym posiedzeniu rzemieślnicy pochylają się nad zagadnieniami, które świadczą o pewnym „rozpoczynaniu od nowa”. W dzień św. Floriana 04.05.1888 r. miała miejsce uroczystość poświęcenia chorągwi cechowej z wizerunkami św. Floriana i św. Marcina *"którą w dniu powyższym wobec wszystkich Stowarzyszeń przemysłowych i licznie zgromadzonej publiczności, tudzież wśród bicia dzwonów kościelnych, odgłosu muzyki, wyniesiono z domu Cechmistrza p. Jana Borgosza wniesiono do kościoła parafialnego w Andrychowie. Aktu poświęcenia po odprawieniu wotywy dopełnił Wielebny x. kanonik*

¹ M. Kulczykowski, *Dwa wieki miasta Andrychowa (1767 – 1967)*, Kraków 1967, s. 43.

²D. Rusin, *Religijność mieszkańców ziemi andrychowskiej w XIX wieku*, niepublikowana praca magisterska napisana pod kierunkiem dr hab. W. Krawczuka, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2012, s. 42.

Stanisław Jurkowski". Członkowie cechu piekarskiego - razem z członkami cechu garncarzy - opiekowali się ołtarzem św. Floriana w kościele parafialnym; to właśnie ten święty czuwał nad osobami wykonywującymi zawód związany z ogniem. Księga Uchwał dokumentuje fakt, iż co roku zamawiano msze wotywnie z okazji święta patronów i później spotykano się (przeważnie 11.11.) na posiedzeniach gdzie obradowano. Podczas spotkań podejmowano wiele spraw ważnych dla cechu: wysokość i terminowość wpłaty składek (*wkładek*), *uchwalenie względem pogrzebów członków Stowarzyszenia jaka ma być usługa, ustanowienie aby każdy terminator był zaraz zameldowany itp.* Podsumowując: łącznie księga zawiera wpisy 42 posiedzeń i podjętych podczas nich uchwał. Uchwały dotyczą spraw porządkowych (np. konieczność szybkiego zgłaszania uczniów i czeladników), finansowych (rozliczenia doroczne, ustalanie należności za prowadzenie kancelarii, wysokości składek członkowskich i wstępnych opłat za majsterię, zaległości we wpłatach, udzielanie absolutorium zarządowi). Z omawianej Księgi można wnioskować o liczebności cechu; tak więc w lutym 1890 r. zebrano się 27 "członków uprawnionych do głosowania = 3 części członków", czyli było ich wówczas około 36. Liczba ta utrzymywała się, bowiem w r. 1914 cech liczył 33 członków, w następnym 31, dopiero w okresie międzywojennym spadła o połowę (w 1936 r. tylko 14 członków). Z zapisów można wnioskować, że do cechu należeli także Żydzi, choć z nazwiska wymienieni są tylko Josef Enoch (w latach 1887-91 podpisywał protokoły), Etien Fromow i Herman Fromowicz. Ten ostatni, podczas kryzysu w r.1933, podobnie jak sześciu innych majstrów, na prośbę szukających pracy czeladników zgodził się przyjąć do pracy na 2 dni w tygodniu jednego bezrobotnego. W tym samym roku dyskutowano nad nielegalnym zatrudnianiem piekarzy, a także nad nakazem ustalania maksymalnych cen wyrobów piekarskich. Protokoły posiedzenia stemplowano okrągłą pieczęcią cechowa, której wygląd zmieniał się kilkakrotnie. Pierwsza: STOWARZYSZENIE CECHU PIEKA. MŁYN. CUKIER. i PIERNIK. w ANDRYCHOWIE została wymieniona w 1889 r. na drugą z tym samym tekstem ale bez skrótów: STOWARZYSZENIE CECHU PIEKARZE, MŁYNARZE, CUKIERNIKI I PIERNIKARZE W ANDRYCHOWIE. Na mocy rozporządzenia z 1927 r. Prezydenta Rzeczypospolitej zawód młynarza został wyłączony z rzemiosła w ogóle i zaliczono go do zawodów przemysłowych. Dlatego w listopadzie 1931 r. pojawiła się nowa pieczęć z wizerunkiem dwóch lwów trzymających precel i poprawnym gramatycznie tekstem: Stowarzyszenie Cechu Piekarzy Cukierników i Piernikarzy w Andrychowie. Nie jesteśmy w posiadaniu materiałów źródłowych dotyczących pracy ówczesnych cukierników i piernikarzy, dlatego nie wiele wiadomo na ich temat. Cech piekarski prowadził również, równoległe do omawianej księgi, także inne książki: wpisów nowo przyjętych majstrów, wyzwolonych czeladników oraz terminatorów, a także księgę kasową, których do tej pory nie odnaleziono (podobnie jak nie odnaleziono pełnego zapisu statutu cechu). Z zapisów w Księdze wynika, iż pierwszym cechmistrzem był Jan Borgosz (do 11.10.1892 r.) po nim przejął władzę młynarz Ludwik Antecki a w listopadzie 1919 r. - piekarz Franciszek Bylica (ponownie wybrany w r. 1922). Piekarz Antoni Hyłko został starszym cechu w lutym 1931 r. i ponownie 9 października 1937 r. W skład tego ostatniego przed wybuchem II wojny światowej zarządu weszli ponadto zastępca: Michał Magiera, członkowie Anna Bylicowa, Franciszek Ćwierтка, Maksymilian Polak i trzech zastępców, a do Komisji rewizyjnej: Franciszek Fryś i Maksymilian Babiński. Posiedzenie na którym wybrano ów zarząd, zostało zaprotokołowane w opisywanej księdze jako ostatnie. W 1938 r. umiera Antoni Hyłko i nie wiadomo, czy jego

zastępca poprowadził nadal stowarzyszenie czy też działalność cechu została zawieszona. Po II wojnie światowej cech piekarski nie został reaktywowany³.

II. Dzieje kolekcji

Kolekcja powstała w Izbie Regionalnej Ziemi Andrychowskiej działającej przy Towarzystwie Miłośników Andrychowa z materiałów otrzymanych od znalazcy księgi pana Kazimierza Koziarza, który przekazał księgę w 2007 r. oraz zabezpieczonych przez kustosz Izby Marię Skrzypiec. Materiały nie posiadały środka ewidencyjnego i nie były uporządkowane. Prace nad zbiorem zrealizowano w ramach zadania „Archiwizacja Części Zasobu Towarzystwa Miłośników Andrychowa - Etap I” sfinansowanego w 70,77 % ze środków publicznych w formie dofinansowania w ramach otwartego konkursu ofert na realizację zadania publicznego „Wspieranie działań archiwalnych 2017” organizowanego przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

III. Charakterystyka archiwalna zbioru

Tytuł: Cech Piekarski

Granice chronologiczne: 1887-1937

Granice terytorialne: Polska

Rozmiar po uporządkowaniu: 2 jednostki archiwalne,

IV. Zawartość zbioru

- W pudle syg. 1 znajduje się jednostka o numerze TMA-A5-1

Tytuł: Księga magazynowa podręczna zawierająca 100 kart (młynarska)

daty skrajne: 1918

język materiałów archiwalnych: polski

opis zewnętrzny jednostki: oprawiona w płótno, odklejające się od oprawy, koloru ciemno zielonego, zawiera 100 kart numerowanych w parach; razem 200 stron

stan fizyczny: zły, do konserwacji, zagrzybenie w stopniu znacznym

- W pudle o syg.2 znajduje się jednostka o numerze TMA-A5-2

Tytuł: *Księga uchwał Stowarzyszenia zjednoczonych rękodzielników piekarzy, młynarzy, piernikarzy i cukierników pod nazwą piekarskiego w Andrychowie.*

daty skrajne: 1887-1937

³ E. Fryś-Pietraszkowa, *Ostatnie pół wieku cechu piekarzy i młynarzy w Andrychowie*, <http://www.ckiw.andrychow.pl/ckiw/piek250.htm>

język materiałów archiwalnych: polski

opis zewnętrzny jednostki: Księga jest oprawiona, ma zaznaczone rubryki: nr porządkowy, data, przedmiot uchwały. Zawiera 32 zapisane karty, kilka kartek prawdopodobnie wypadło (wpisy z lat 1894-1901 oraz 1901-1914). Podczas I wojny światowej (1916-1919) cech nie dokumentował swej działalności (nie wiadomo, czy działał). Łącznie księga zawiera wpisy 42 posiedzeń i podjętych podczas nich uchwał.

stan fizyczny: do konserwacji

V. Bibliografia

Fryś-Pietraszkowa E., *250 lat piekarstwa i młynarstwa w Andrychowie i okolicy, katalog z wystawy*, Andrychów 2007.

Kramarz H., *Młynarze i młynarstwo zbożowe w Galicji*, Kraków 2002.

Kulczykowski M., *Dwa wieki miasta Andrychowa (1767 – 1967)*, Kraków 1967.

Rusin D., *Religijność mieszkańców ziemi andrychowskiej w XIX wieku*, niepublikowana praca magisterska napisana pod kierunkiem dr hab. W. Krawczuka, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2012.

Wykonano w ramach zadania „Archiwizacja Części Zasobu Towarzystwa Miłośników Andrychowa - Etap I” sfinansowanego w 70,77 % ze środków publicznych w formie dofinansowania w ramach otwartego konkursu ofert na realizację zadania publicznego „Wspieranie działań archiwalnych 2017” organizowanego przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych.

numer	przedmiot (nazwa, cechy, rodzaj, tworzywo, technika)	autor, wytwórnia, szkoła, miejsce	datowanie, wymiary, waga	pochozenie, warto
TMA-A5-1	Ksi ga magazynowa podr czna zawieraj ca 100 kart (młynarska) oprawiona w płotno, odklejaj ce si od oprawy, koloru ciemno zielonego, zawiera 100 kart numerowanych w parach; razem 200 stron Ksi ga magazynowa; papier; pismo odr czne	Cech Piekarski; Andrychów (miejsce powstania)	1918	brak danych
			39,5 cm x 46 cm	
TMA-A5-2	Ksi ga uchwał Stowarzyszenia zjednoczonych r kodzielników piekarzy, młynarzy, piernikarzy i cukierników pod nazw piekarskiego w Andrychowie. Ksi ga jest oprawiona, ma zaznaczone rubryki: nr porz dkowy, data, przedmiot uchwały. Zawiera 32 zapisane karty, kilka kartek prawdopodobnie wypadło (wpisy z lat 1894-1901 oraz 1901-1914). Podczas I wojny wiatowej (1916-1919) cech nie dokumentował swej ksi ga cechowa; papier; pismo odr czne, r kopis	Cech Piekarski; Andrychów	1887-1937	2007 (darowizna), Ksi ga przekazan przez Krzysztofa Koziarza, Andrychów ul. Krakowska 57.
			40cmx25,5cmx2cm	